

TOŽ SE NÁM TO PŘECE JEN Povedlo

Ke Předpremiéře pořadu z "Hovorů s T.G.Masarykem" Karla Čapka, který vypsál, nastudoval a uvedl MIROSLAV ČÁSTEK.

V úterý 13. června jsme se zúčastnili v Divadélku na hradbách (je to přímo v Mahenově divadle) předpremiéry pořadu, který bude mít premiéru 14. září 1989 (k 52. výročí úmrtí TGM). U klavíru byl Vlastimil Peška, dramaturgicky pořad připravil Jaromír Vavroš. Spirituály byly v překladu Jiřího Jorana.

Pořad Miroslava Částka je připraven z rozsáhlých citací z Hovorů a kromě úvodní části, v níž Masaryk sám sebe charakterizuje jako člověka, v němž "romantičnost" zápasí s "realismem" (touto citací uvedla své vyprávění i Dr Anna Masaryková na valné hromadě Masarykovy společnosti dne 30.5.89), jsou to oddíly týkající se Masarykova zahraničního odboje.

Jako vlastní či osobní důvod (uvedl pan Částek) výběru těchto textů to, že delší dobu toužil vytvořit pořad, v němž člověk, který se držel svého přesvědčení, dosáhl úspěchu, věc se mu povedla.

Hlubší dimenzi dodává celému pořadu to, že jednotlivé oddíly Hovorů jsou odděleny černošskými duchovními písněmi, které se překvapivě hodí k textu, respektive byly citlivě k textům vybrány. Spirituály zpíval pan Částek sám neobyčejně dobře, civilně, bez zdůrazňování rytmu. Podobně jako Karásek a Berani je "počeštil" či "poevropštil" a zároveň dále "sekularizoval", gwisela jejich jistě exotičnost a také se vyhnul jejich dalšímu zduchovňování, jak se o to pokouší jistý typ církevní interpretace.

(Zvlášť vynikly radostné písně původně pohřební, s tematem rovnosti a všeobecnosti ve smrti - jako je tomu ve "Vlaku Božím" nebo s tematem poslední svobody a volnosti. To co hledal tvůrce k písně ve výhledu k Božímu království, nacházel posluchač Částkovy interpretace v uskutečnění samostatné a demokratické republiky. Ovšem nikoliv v nějaké zploštělé podobě ale s nenápadnými odkazy na hlubinu Masarykovy demokratičnosti, třeba i ve verši písně o volnosti, kde se říká "budu mluvit s Ježíšem"... Je tu náznak onoho Masarykova "Ježíš - ne Caesar").

Masarykovy texty nabyly v Částkově interpretaci zvláštní aktuálnosti. V tom je právě poloha Čapkových Hovorů šťastná - zápas o naše osvobození, o vybudování samostatné demokratické republiky nabývá rozměru osobního úkolu a pověření, osobního zápasu a dalo by se říci i "dobrodružství". Částek také podtrhl motiv Masarykovy pokory, která se skrývá v humoru, když mluví o své statečnosti, pravdomluvnosti atd. Zvláště klasické vyprávění o hotelu Metropol dostane při Částkově zpracování masarykovitější podobu, když ono slavné "nechtěl jsem lhát" řekne jakoby mimochodem, spíše na omluvu nebo jako vysvětlení. Naopak se ovšem v té civilní podobě zvýrazní motiv prozívatelnosti, tak při vyprávění o tom, jak Masaryk nejel lodí, která byla německou ponorkou potopena.

Text byl velmi dobře zvládnut právě tím, že byl odpatetizován a odhistoričtěn. Tím pak vynikly pasáže o Americe a ovšem o Rusku, posluchačstvo živě reagovalo na srovnání práce amerického a českého dělníka, vůbec Ameriky a našeho národa - s tím uvědoměním, jak se to pronikavě změnilo. Nečekáný potlesk se ozval při úvaze o tom, jak to byla "laciná" revoluce, s jak minimálními přeněžními prostředky se pořídila. V potlesku jsem ovšem cítil i jisté nedorozumění; ztráty na životech například nebyly za první světové války malé. Masaryk ovšem na myslí peníze, jimiž přispěli naši krajané.

Byl to velmi silný zážitek pro nás všechny, ať jsme o Masarykovi a jeho zahraniční akci věděli mnoho nebo jen docela málo. S repapektem jsme prožívali Částkovu interpretaci této velké, snad největší postavy našich dějin XX. století, která nám Masarykovu osobnost přiblížila a zintimovala.

Profesor Machovec přijel na pozvání obnovené Masarykovy společnosti do Brna a zde přednesl 9. června v příhodném sálečku OKVS na Bakalově náměstí přednášku "Masaryk - filosof."

Něco přes devadesát posluchačů vyslechlo živou Machovcovu interpretaci myslitelské osobnosti. Machovec se nepokoušel o výklad geneze Masarykovy filosofie, ani se nepokoušel přímo zařadit jeho filosofii - spíše poukázal na hledačství a znepokojivost Masarykovy činnosti. Vložil že vedle systematických osobností jsou v dějinách filosofie důležité "sokratické" osobnosti, jejichž síla je v jejich tazání a hledání. Masaryk si nekládl principiální otázky, ale živě reagoval na problémy doby a zvláště na otázky spojené s krizí moderního člověka a s krizí lidské společnosti.

Řečník se zároveň pokusil vyložit, proč se domnívá, že Masaryk je osobnost živá, aktuální a tak domýšlel Masaryka a jeho způsob přemýšlení a burcování třeba až k problémům ekologie. Tento přístup část posluchačů kritizovala až odmítala - mnozí by dali přednost hlubšímu zasazení Masaryka do jeho doby; neví ovšem, zda si uvědomují, že by v tom případě byla přednáška daleko političtější a daleko kontroverznější - ač je nesporné, že myslitel Masaryk je aktuální právě při řešení otázek demokracie a socialismu (a jejich vzájemného vztahu) koncem XX. století.

V diskusi byla položena otázka po slabinách Masarykovy filosofie. Machovec uvedl zvláště ohraničenost Masaryka na tradice a problémy evropsko-americké kultury a pak zvláštní anglo-americkou orientaci Masarykových přístupů. Z toho pak ovšem vyplývají i jisté nedostatky v překonávání Hegela a dalších německých filosofů. Závěrem však odmítl příliš Masarykovy nedostatky zdůrazňovat - před ním se tyčí Masaryk jako velká osobnost čím dále tím více. (Podobně jako by nerad mluvil o nedostatech tvorby B. Smetany či ~~W. A. Mozarta~~ Beethovena).

Machovcova přednáška byla dobrou zkušeností organizační a povzbudila její organizátory. Po obsahové stránce ukázala živou problematiku v tom smyslu, jak Masaryka představit těm, kteří o něm již něco vědí, ale stále tápou v otázce jeho hodnocení a měnností navazovat na něj myslitelsky (a ovšem politicky).

Jaš

~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ ÚMRTÍ VLADIMÍRA HERČÍKA ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

Dne 9. června 1989 mne navštívil pan Vladimír Herčík z Paříže. Byl by se rád podíval na přednášku prof. Machovce, jehož knížku o Masarykovi četl a považoval ji za rozumnou. Dne 15. června jsem dostal zprávu, že zahynul při aut nehodě na silnici poblíž Olomouce - zpráva ovšem šla přes Paříž, o autonehodě přinesly nejasnou zprávu též noviny. Není ještě jasné, zda infarkt byl příčinou nebo následkem havarie osobního auta, v němž V.H. jel sám.

Herčík se narodil kolem roku 1920. byl činný v Akademické YMce a rozhodl se ke studiu teologie na Husově fakultě v Praze. Na další studia odejel do Francie, kde ho zastihla válka, přihlásil se do armády a po útupu do Anglie se stal pastorem u perutě RAF nasazené k bombardování vojenských a posléze i civilních cílů v Německu. Posádky bombardovacích letadel prožívaly své těžké zkušenosti s takovou intenzitou, že se mezi nimi a pastorem vytvořila bariéra.

Herčík poté, co mu jeden letec řekl přátelsky: "Tobě se to mluví, když nalítáš s námi" si vyžádal, aby mohl absolvovat kurs zaměřovače a byl zařazován do některých akcí. Bariéra mezi ním a mužstvem se přelomila. Po válce si při pobytu v obsazeném Německu uvědomil dosah bombardování civilních cílů a po příkladu husitského kněze Korrandy se vzdal theologického studia a farářského povolání.

Po krátkém pobytu v Československu (kde se mu stýskalo po mnoha lidech, kteří za války zahynuli) se vrátil do Anglie, kde se oženil a brzy se odstahoval do Paříže. Z tohoto období též pocházejí zprávy o Jožkovi Stejskalovi, který si zde "udělal lehký doktorát" z parapsychologie a dále se zabýval "mimesmyslovým vnímáním" a jinými problémy, které tehdy budily zájem (a v Československu budí zájem nyní). Se Zdenkem Šudou a dalšími se podílel na akcích pro podporu demokratického hnutí ve Španělsku.

Trvalé povolání našel ve Školském ústavu UNESCO a to v oddělení, které se zabývalo bojem proti ngramotnosti a budováním škol v rozvojových zemích. Při odchodu do penze poznamenal, že tento zápas "svět" stále prohrává. Přes rozsáhlé alfabetizační programy ngramotnost ve světovém měřítku roste - jak roste populace. Z mnoha škol ~~by~~ vybudovaných s podporou OSN (UNESCO) v Africe a jinde vznikly pro nacionalistických (a "socialistických") převrátků kasárna pro vojska a policii.

Rád jezdil do Československa, za maminkou, která dosáhla vysokého věku a za sourozenci - právě při cestě za mladším bratrem zahynul. Při každém setkání jsem měl dojem neobyčejného smutku a stesku. Naposledy vyslechl zprávu o úsilí o obnovení Masarykovy společnosti (a také přijal první stranu posledního ACJ, kde je zpráva o valné hromadě) a dalších výhledech demokratizace. Jeho vlastní život ovšem byl v Paříži, stal se z něho vlastně - přes manželství s Angličankou - Francouz, byť i českého původu. Ztrácíme v něm informovaného přítele, který měl opravdové porozumění pro naše problémy a úkoly. Datum a místo pohřbu nebylo ještě oznámeno.

Jaš

DIALOG SE SYNODNÍ RADOU ?

Ve středu 21. června se má konat rozhovor na synodní radě s těmi, kdo podepsali dopis žádající odstranění balsvanů na cestě - zrušení některých nešťastných rozhodnutí synodní rady nebo jiných institucí církevních v posledních dvanácti letech.

Musíme doufat, že to bude první krok na cestě k rozhovoru, který ovšem je možný jen tehdy, budou-li k tomu dány předpoklady. Někteří přátelé se i tohoto úvodního rozhovoru zrekli (tak L. Hejdaňek, B. Komárková, J. Vydráň) a to z různých motivů. Paní profesorka K. řekla velmi stručně, že o "rozhovor s touto synodní radou nestojí". Důvod ládi Hejdaňka neznám, domnívám se, že podle něho nejsou vytvořeny právě základní předpoklady.

V roce 1982 jsem odmítl pozvání na narozeniny Josefa Smolika s tím, že předpoklad pro skutečné smíření, odpuštění a novou společnou cestou musí být vytvořena novou situací, kterou si těžko dovedu představit bez "zásahu shora" abych tak řekl.

Nyní se ovšem situace láme - před námi stojí (nejméně) dvě možnosti, dvě různé orientace. Jedna je ve vyhranování vlastních kritických postojů vůči establishmentu společenskému a establishmentu církevnímu, který se společenským spojil na život a na zvrhlost smrt. Druhá cesta je inktrinace těch, kdo sečnou přece jen hledat nové přístupy, sečnou si uvědomovat nutnost nového orientování se. Jaroslav Šabata je jednoznačně pro druhou cestu - "směrem" či "čelem" ke strukturám. - Společenský pohyb nastane právě tehdy, až se etablovaná část společnosti začne rozkládat, resp. až se stane její rozklad sřejný a jednotlivci na určité intelektuální nebo etické vyší (to jde ovšem ruku v ruce - hloupost není pojem psychologický ale sociální a spíše etický) sečnou "prohlédnout" a "přebíhat". Samozřejmě že přeběhy se dají čekat také u oportunistů a lidí bezcharakterních - ti ovšem přebíhají až při dějinných (spektakulárních by řekl Jakub) směnách.

Myslím si, že tento pokus je jakýmsi testem, sondou toho, co se dá dělat. A ovšem i sondou do "ardů a ledů" všech záčastněných. Bůh nám buď všem milostiv!

Jaš

"Bojím se že v soudný den /je boj na zemi/
lehkým budu nalezen /je boj na zemi/
Snad se v nebi ustrnou /je boj na zemi/
nad mou duší hubenou /je boj na zemi/"

Svatopluk Karásek, Boj na nebi

Jde-li člověk na divadelní představení uváděné pod uměleckou agenturou, neubrání se nedůvěře a já ostražitosti, protože zhusta beží o známé televizní tváře, které tak hledají příležitost, jak si namastit kapsu. Vyjímky z pravidla ovšem existují. Vyžaduje to však od všech aktérů - angažovaných z nejrozumnějších a často velmi odlišně zaměřených divadelních scén - zanícení a souznění nejen s věcí samou, ale vedle předpokladu kvalitního textu i přístup, který převyšuje běžnou profesionalitu. Touto nelehkou cestou se vydal účelově sestavený soubor Stará avantgarda s nastudováním hry Karla Steigerwalda Neapolská choroba.

Steigerwaldovy texty to nikdy neměly na českých jevištích lehké. A to nejen pro svou určitou zašifrovanost a netradiční dramatickou výstavbu, ale především pro nejrozsáhlejší administrativní záležitosti. Připočítáme-li k tomu obtížnost Neapolské choroby v tom, že hra osciluje mezi časovou neurčitelností a absurditou, která k sobě váže dombové motivy a parafráze reálií od středověku po dnešek, neměla Stará avantgarda situaci nijak snadnou.

Přesto se zhostil režisér Ivan Rajmont inscenování nejvyšší adekvátně v limitech zájezdového představení. Scénu Ivo Zídka koncipovanou jako jakési smetiště, kde lidé číhají na odhozené zbytky potravy či ochraňují svůj skromný majetek, využil jako prostor pro setkávání jednatřiceti postav tu v nemocnici, tu ve škole nebo volném prostoru. Neutěšenost prostředí si však můžeme vykládat jakkoli, snad i předcházejícím světovým jaderným kataklysmem.

Steigerwald také orinetaci v čase neusnadňuje. Zdá se naopak, že vědomě útočí na fantazii a jakýsi "dějinný rozhled" samotného diváka. Vše je jakoby vyšinuté z času a v této vyšinutosti se pohybují i vyšinutí lidé. "Co nám to udělali? Svět existuje 62 let. Začalo to svatým počátkem před 12 lety a z toho už 16 let jsme šťastni, protože je nám dobře. Proč se to stalo právě nám?" Není v tom však více než cokoli jiného aktuální podtext neustálého "předělávání dějin" podle pragmatických potřeb a ideologických schémat té které doby?

Děj hry není nijak komplikovaný. Na začátku jsou zde tři "lékaři", kteří se dohadují, jak léčit Komořího - místního mocipána - jenž má zprůjem. Je však možné říci člověku ve vysokém mocenském postavení že má obyčejnou sračku? Jistěže ne! A tak raději aplikují léčbu na jakési "vznešené" choroby při níž pacient zemře. Mezitím ale Steigerwald rozehrává gejzír gagů a absurdit, jež se postupně mění v podobnoství hry o moc, postavení i životy.

Role Komořího jako by byla přímo psaná na tělo Leoši Suchařípovi. Suchaříp tu exceluje jako požívačný a nekulturní despota. Ve své kresci zosobňuje diktátora tatolitiho ražení, vymezeného od maloměstské zakomplexovanosti po živiální státnické rozhodování o osudech tisíců lidí, které bez mrknutí oka neváhá poslat i na smrt.

Stejně bravurním způsobem se s postavou šéfa kliniky Wernera vyrovnal Karel Pospíšil. Jeho výkon je nesen velkou promyšleností

výrazu, jejíž vtiakl postavě v podstatě omezeného jedince, který udělal kariéru. Přes svou nadutost propadá lacinému sentimentu, s kýčovitým videním se upíná na vzpomínku z mládí, ale neváhá ji podle potřeby překládat v nejrůznějších variacích. Roní slzy nad vypáleným sanatoriem a vyražděným personálem, zažívá pocity viny, z kterých se vzápětí vykrucuje cynickým albissem.

Myslím, že v postavě Wernera je i klíč k nazírání Steigerwaldova textu jako napětí tvořené mezi absurdními zvraty a protismysly. Není však toto napětí konstruováno skrze napětí slov a činů jednotlivých postav? Zdá se mi totiž, že tu nejde ani tak o stav po civilizační katastrofě, jako hlavně o úpadek mravních hodnot ve světě přetvářky a lžimanipulace. Steigerwald kladl závažné otázky po etických hodnotách, jež se vytrácejí v dezintegraci lidské paměti. Rozpad smyslu dějin tu nachází souvislost s mravní schizofrenií v lidském jednání a skutečích. Totiž všude tam, kde lež je povýšena nad skutečnost a předstírání je víc než reálný život.

Je tomu jak u postav Zdravého a Zdravé, tak i u učitelky Laury. Zatímco však manželský pár zosobňuje "zdravý selský rozum", který si přes všechna příkoří a těžkosti nachází vlastní - byť rozporuplné - modus vivendi života, Laura už je jen typ dezorientovaného člověka, který není schopen rozesnávat mezi pravdou a lží, skutečností a indoktrinovanou představou.

Významnou figurou Neapolské choroby je ovšem mladý "lékař" s příznačným jménem Slizout. On jediný je odhodlán stavět převrácenou skutečnost na nohy a postavit se tak cele proti všeobíhající blbosti a pokrytectví. Nakonec ve své "intelektuální revoltě" selhává a jeho tragická smrt se nemůže jevit jinak než jako fraška.

Není náhodou, že všechny tři hlavní postavy končí v závěru hry smrtí. Steigerwald ukazuje, že na přežití "choroby" dějin mají jen ti, kteří se ve svém alodudském cynismu nezastaví před ničím. Jestliže ještě Werner alespoň zčásti opravdově lituje osudu zničeného sanatoria, pak jeho podřízený Knappe v této tragédii vidí jen příležitost k postoupení jma žebříčku kariéry. Zní proto příznačně z jeho úst jako poslední replika hry parafráze onoho biblického "mene, tekel ..." - byli jste zvaženi a shledáni lehkými.

Budeme v čase dětování také shledáni lehkými? Tak zní Steigerwaldův mravní apel. Radí se jím k tomu nejlepšimu, co bylo v posledních letech v tradici českého absurdního divadla vytvořeno a co v současné době také můžeme na našich jevištích spatřit. Zůstává jen otázkou času, kdy k němu přibudou ti, jejichž hlas je - ne vlastní vinou - zatím neoslýšen.

Jan Hruška

Synodní radě ČCE v Praze

Vážení bratři,

obracíme se na Vás s návrhem, abyste v některém pražském sboru či na jiném vhodném místě odpovídajícím přepokládanému zájmu veřejnosti, umožnili všem přístupné sejití k rozhoboru na téma "poslání církve v přítomnosti."

Cítíme, že existuje řada palčivých otázek, zahrnutých do navrženého tématu, které byly po léta zamlčovány či odsouvány a na něž musí křesťané hledat odpověď, má-li jejich svědectví být v přítomnosti i budoucnosti věrohodné. Domníváme se, že otevřený rozhovor na co nejširší platformě by pro takové hledání byl správným východiskem. Zkušenosti s nedávnými diskusními fóry mladých lidí v Praze potvrzují, že taková setkání jsou nutná a obecně prospěšná. Podobné setkání, uspořádané ČCE, by bylo nezanebatelným příspěvkem naší církve k demokratizaci společnosti.

Náplní navrhovaného sejití by měla být především svobodná výměna názorů, informací a stanovisek, k níž by mohl přispět kdokoli z účastníků. Organizační stránka věci by proto mohla být velmi jednoduchá: po úvodním slově některého z členů synodní rady by na místě zvolené předsednictvo udílelo slovo těm, kdo se o ně přihlásí. Jediným omezením by byl časový limit, na němž by se plénum dohodlo.

11. srpna 24.5.1989

34 podpisů

odpověď z adresy M. Šimso